

0.4 LA LITERATURA I LES ALTRES DISCIPLINES: RELACIÓ I INFLUÈNCIES

Introducció

Es creu que la literatura és un assumpte que es troba d'esquena a la vida, com si les dues, vida i literatura, formaren un dilema entre els termes dels quals calguera decidir-se i no tingueren cap connexió.

Cal doncs fixar-nos que en les pàgines d'aquestes obres hi apareixen d'alguna manera un tipus de registre de vivències i de somnis: la realitat i la ficció. A més a més la literatura també s'alimenta -també viu- d'ella mateix, i fins i tot de les altres arts.

La història de la literatura i de les arts és tan nodrida que resulta difícil que una obra creativa no remeta a una altra anterior. Els llibres són els que més relacionen totes les arts. Un mateix tema pot ser tractat des de diferents àmbits.

Les obres literàries tracten sobre d'altres llibres (com veurem a la lliçó 0.3), els quadres dialoguen amb altres quadres; però els llibres esmenten també de quadres, els quadres reproduïxen pictòricament paisatges procedents de la literatura, la música acompanya els poemes i al revés, un text tràgic acompanyat per la música es torna en una òpera, el cinema porta a la pantalla una novel·la, un poema verbalitza l'emoció del personatge d'una pel·lícula...

Visió històrica de la relació entre les diferents arts

a) Teories clàssiques

Simònides de Ceos (556 aC 458 aC) un un poeta de lírica coral grega del S VI. Considerava la poesia com una pintura que parla i la pintura com una poesia que calla. Aquesta idea l'adoptà Plutarc també al S. I dC.

Plató relacionà la poesia, la pintura, la música i la dansa. Aristòtil feia comparances explícites entre poesia y pintura.

Segons Horaci: “ Com la pintura, així és la poesia: una et captivarà més quan més prop estigues d'ella i una altra quan més lluny et trobes. Aquesta requereix veure-la a l'obscuritat, aquella a plena llum. “

b) El Renaixement

A Itàlia tenim un exemple d'aquesta simbiosi en el quadre anomenat *La primavera* de Sandro Botticelli (1477) on es veu com s'ha pintat el text de Faust d'Ovidi. Es descriu l'arribada de la primavera a través de la metamorfosi de la ninfa de la terra, Cloris, en Flora. Tot açò ocorre per obra i gràcia del vent Cèfir. Aquest s'enamora apassionadament de Cloris i la posseeix volentament. Es va penedir de la seua violència i transforma la ninfa en Flora.

c) El Classicisme

El 1737 Luzán va anomenar "imitadores" l'escultura, la pintura i la poesia. Tots van seguir la *Poètica aristotèlica*.

d) L'estètica moderna

A Alemanya naix l'estètica moderna. L'encapçalen Baumgarten i Winckelmann que creieren en la integració de totes les arts en un mateix domini autònom. Ephraim Lessing (1729-1781) conegut per la seua obra *Laocoont: assaig sobre els límits entre pintura i poesia* (1766). Negà el tòpic horacià i establí els límits entre pintura i poesia (1766). Pensava que les arts no sols es diferenciaven pel mitjà emprat, sinó que el mateix mitjà implica la diferència dels objectes d'imitació.

Laocoont advertí als troians del perill del cavall de fusta, però ningú li va fer cas. Els déus el castigaren i enviaren dues serps perquè el mataren a ell i al seu fill.

La literatura i les altres disciplines

Hem afirmat que la literatura es quasi sempre amb altres obres anteriors, és a dir, allò que coneixem amb el nom d'intertextualitat. A més a més manté lligams amb les altres arts. Aturem-nos un instant en allò primer. No hi ha llibre, per original que siga, que no tinga relació amb cap altre. La relació pot ser explícita o cal que el lector se n'adone.

La relació entre els antics i els moderns, els imitats i els imitadors, és molt fecunda, i obeeix a una dita de Bernat de Chartres que incideix que construïm les noves obres amb el suport de les grans que ens van precedir.

La literatura i les arts s'han de focalitzar des d'un punt de vista d'un sistema estètic més ampli. La Història de l'Art fa una sèrie d'agrupacions per corrents on destaca la literatura, la filosofia, la pintura i fins i tot la ciència que en certs moments es veuen totes afectades per certes maneres d'expressió.

Dámaso Alonso (*Poesía española. Ensayo de métodos y límites estilísticos*, 1950) remarcà com la intuïció estètica adquireix expressions en arts diferents. Això suposa la comprovació de la diferència entre la intuïció estètica i la intuïció científica. La primera mobilitza la memòria, el seny, el sentiment i la voluntat de l'ésser humà, mentre que la científica mai pot ser ni fantàstica ni afectiva.

Literatura i cinema

En literatura, res no es crea del no-res: en qualsevol obra actual es dipositen allaus d'altres obres més antigues. En aquest sentit, la tradició literària consisteix de recollir un testimoni que haurem de lliurar a altres. "Què hauria fet Virgili, el més gran poeta llatí -es pregunta Richard de Bury-, si no haguera escorcollat en les obres de Teòcrit, Lucreci i Homer,?" Per què *l'Quixot* no cremà *el Tirant lo Blanc*? Aquest és un llibre de llibres: la novel·la està composta, en dir del seu autor, per fer avorrir els lectors dels llibres de cavalleries; però, alhora, és una imitació d'aquests -els *Amadisos*, els *Pálmenmes*, *el Tirant lo Blanc* ...- als quals, per rematada, deu *Quixot* la seua bogeria. En les seues pàgines, a més, assistim a un exercici domèstic de crítica literària, com és l'escrutini del Capellà i del Barber, on els amics del cavaller passen revista a la seua biblioteca i separen la literatura bona de la nociva, a la qual llancen al foc.

Des de l'aparició d'aquest (molt recent, si ho comparem amb altres expressions artístiques), la literatura ha tingut una relació de fraternitat amb ell, primer prestant-li arguments, procediments i recursos, més tard prenent d'ell.

Hui, quan el cinema ha assolit una maduresa i autonomia evidents, moltes pel·lícules són versions o recreacions d'obres literàries, especialment novel·les, i en molts més casos estan inspirades llunyanament en elles. Però també succeeix al contrari. Podem considerar com *l'Assassinat de Roger Ackroyd* d'Agatha Christie com inspirada en *Èdip rei*. El seu argument és tan enginyós que estat la base de moltes novel·les policiaques. Dins d'aquest subgènere també trobem el film *So Dark the Night* de Joseph H. Lewis. En aquest argument hi trobem com un detectiu descobreix com l'autor d'una sèrie de crims els ha produït ell mateix.

Si ens centrem en l'actualitat hem d'explicar l'obra de Harry Potter escrita per l'anglesa Joanne Kathleen Rowling. De moment consta de ser novel·les que narren les aventures d'un jove mag, Harry Potter, juntament amb els seus millors amics. La primera es va publicar el 1997. A partir d'aquesta s'han fet pel·lícules, videojocs i una gran quantitat de marxandatge. La seua autora ha esdevingut la persona que

més diners ha guanyat escrivint llibres i la més rica de Gran Bretanya.

De manera que qualsevol obra artística gira al voltant de la vida, però sovint ho fa per mediació d'altres obres artístiques.

Literatura i pintura

Les relacions de la literatura i la Pintura se centren en els préstecs o coincidències temàtiques, és a dir, des d'un àmbit extern.

La simbiosi entre les obres pot ser simètrica: un text literari explicat mitjançant l'art; un quadre que ajude a entendre un text literari (V.van Gogh a través de la poesia de Verhaeren).

Segons Ephrain Lessing (1729-1781) la pintura i l'escultura empen signes juxtaposats: color, textura i material. L'espectador ho veu tot alhora. La literatura usa signes consecutius. Aristòtil els deia que eren "accions".

La pintura abraça un moment del'acció. És descriptiva, imita allò que succeix en un temps, extrau els cossos de les accions.

AUTORS		CLASSIFICACIÓ
Lessing	Arts	de l'espai: plàstiques del temps: música i literatura
Hegel	Arts	simbòlic: arquitectura clàssic: escultura romàntic: poesia, pintura i música

Literatura i música

La literatura té lligams amb la música. Des de molt d'hora, hi ha hagut constants interferències i diàlegs entre la literatura i la música, d'una banda, i entre aquella i les arts plàstiques, de l'altra.

La poesia va nàixer unida amb la música, les cançons i les rimes. Tot açò es va iniciar a l'època de l'Edat Mitjana amb les composicions que interpretaven els joglars. Molts cantants des de llavors han emprat la lletra de les composicions poètiques com a base de les seues cançons. Actualment tenim casos com el Joan Manuel Serrat, Joaquín Sabina els quals treballen en projectes que uneixen música i poesia.

Mario Beneditti ha estat un dels escriptors que crea poesies i molts cantants recorren a les seues composicions per tenir la lletra de les seues cançons.

Des de l'aparició d'aquest (molt recent, si ho comparem amb altres expressions artístiques), la literatura ha tingut una relació de fraternitat amb ell, primer prestant-li arguments, procediments i recursos, més tard prenent d'ell.

D'aquestes connexions entre escriptura i altres arts hi ha ja referències en poètiques antigues, com la d'Aristòtil, a l'àmbit grec, i la d'Horaci, al romà.

En la seua Carta als Pisons, Horaci havia establert la similitud entre poesia i música: *ut pictura poesis*, 'la pintura és com la poesia'; un axioma que ha tingut desenvolupament i tractament en les poètiques posteriors classicistes, tant del Renaixement com del Neoclassicisme.

Però la literatura, igual que la música, és un art del temps, que es produeix en sucesivitat, davant de les arts plàstiques, que ho són de l'espai. Borges diu: "el que van veure els meus ulls va ser simultani: el que transcriuré, endavant, perquè el llenguatge ho és". (El Aleph)

Cadascuna de les arts té el seu llenguatge, els seus codis expressius, les pròpies eines retòriques. En ocasions, un art ha de donar suport a un altre, i els estris procedents d'un serveixen per il·luminar els espais foscos de l'altre.

Podem recórrer al llenguatge verbal per parlar sobre la pintura. Sovint, les categories d'un art no tenen una correspondència automàtica en un altre: el tenebrisme barroc, que apliquem naturalment a la pintura, té una aplicació problemàtica en la poesia; el glissando musical no té transcripció literària o arquitectònica; en tant que la línia argumental que és natural en la literatura narrativa amb prou feines pot aplicar-se a la música, que és un art sense argument.

Deixant a banda les eines específiques de cada espai artístic a un costat, les obres literàries que arriben a la condició de clàssiques tendeixen ponts cap a altres arts.

I això no només perquè el geni de l'artista pot treballar en àmbits diversos, la qual cosa passa a vegades, sinó perquè totes les arts tenen una zona comuna en la qual conflueixen les diferents manifestacions de l'esperit.